

ای کاروان آهسته رو!

گشت و گذاری در کاروان سراهای ایران

آلما توکل

از همان زمان‌ها که راه ابریشم، شرق و غرب عالم را به هم متصل می‌کرد، کاروان سراهای ایران مکانی بودند برای اتراق کاروان‌های بزرگ تجاری. این کاروان سراها اغلب به شکل مربع یا مستطیل ساخته می‌شدند و البته می‌توان چند کاروان سرای هشت‌ضلعی را هم میان این کاروان سراها پیدا کرد. کاروان سراها با خشت ساخته می‌شدند و همگی سردری بزرگ داشتند که تزئینات بیشتری نسبت به فضای داخلی داشت. سردر ورودی به یک حیاط می‌رسید. دور تا دور حیاط حجره‌ها قرار داشتند که به عنوان اتاق و برای استراحت شبانه کاروانیان ساخته شده بودند. در پشت این اتاق‌ها اصطبل‌ها قرار داشتند. پس از اسلام و در دوره صفویه با رونق تجارت، راه‌ها گسترش پیدا کردند و کاروان سراهای بیشتری ساخته شدند. کاروان سراهای این دوره به نام کاروان سرای شاه‌عباسی معروفند که هنوز هم در ورودی برخی شهرهای کشورمان می‌توانید آنها را ببینید. در برخی از این کاروان سراها داخل اصطبل‌ها و اتاق‌ها فضاهایی وجود دارد که گفته می‌شود بخاری‌های دیواری بوده‌اند.

* کاروان سرای مهر، در نزدیکی نیشابور، در دوره صفویه ساخته شده و در زمان قاجاریان بازسازی شده است. این بنا تزئینات آجری زیادی دارد و بخش شاه‌نشین آن مورد توجه بازدیدکنندگان است.

* هتل عباسی در اصفهان یکی از کاروان سراهای ساخته شده در زمان شاه‌حسین صفوی است. این کاروان سرای مستطیل شکل دو طبقه و ۱۴۰ اتاق دارد. از آنجا که این کاروان سرا پس از سال‌ها معماری و تزئینات خود را حفظ کرده بود در سال ۱۳۴۳ بازسازی شد و به عنوان هتل مورد استفاده قرار گرفت.

* مادر کاروان سراهای ایران، کاروان سرای دیرگچین است. این اثر تاریخی در نزدیکی قم ساخته شده است و به دلیل داشتن مسجد، آسیاب، حمام و حیاط خلوت در فضای درونی خود، یک اثر جامع شناخته می‌شود. دیرگچین در عهد ساسانیان بنا شده و به‌خاطر داشتن برج‌هایی در اطراف خود معروف است.

* مهمانان کاروان سرای میان‌دشت اغلب زائران امام رضا (ع) بوده‌اند. این کاروان سرا از اتصال سه کاروان سرا به هم درست شده است و فضایی بیست هزار متری دارد. برای دیدن این کاروان سرا باید به شاهرود و به نزدیکی شهرستان میامی بروید.

* کاروان سرای فخر داوود یک کاروان سرای کوهستانی است. این کاروان سراها به صورت سرپوشیده ساخته می‌شدند تا مسافران از باد و بوران در امان باشند. این بنا هم برج‌های دیده‌بانی دارد و هم معماران دوره تیموریان برای آن محل تیراندازی تعبیه کرده‌اند تا کاروانیان مبارز بتوانند در این مکان به تمرین بپردازند.

* کاروان سرای قصر بهرام در جنوب تهران و در مسیر گرمسار و کاشان قرار دارد. این کاروان سرای سنگی به شکل مربع ساخته شده است و در حیاط آن حوضی وجود دارد. این کاروان سرا به «کاروان سرای عباس‌آباد» هم معروف است.

